

Redakce časopisu *Porta Balkanica*; Rychlík, Jan

V jihovýchodní Evropě je nejzajímavější etnická různorodost

Porta Balkanica. 2017, vol. 9, iss. 1-2, pp. [97]-100

ISSN 1804-2449

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/137770>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„V JIHOVÝCHODNÍ EVROPĚ JE NEJZAJÍMAVĚJŠÍ ETNICKÁ RŮZNORODOST“

redakce

Jan Rychlík (1954) se zabývá politickými, hospodářskými a sociálními dějinami střední a východní Evropy a Balkánu. Od roku 1991 je zaměstnán v Masarykově ústavu a Archívu Akademie věd České republiky. Současně od roku 1998 působí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde přednáší české a slovenské dějiny, a od roku 2011 také na Fakultě přírodovědné a humanitně-pedagogické Technické univerzity v Limerici, kde přednáší české a světové dějiny 19. a 20. století.

Jan Rychlík je autorem řady odborných článků a monografií, ve kterých se v širokém záběru věnuje problematice českých, slovenských, středoevropských a balkánských dějin 19. a 20. století. Je například autorem syntézy *Dějiny Bulharska* (NLN, Praha 2000), syntézy *Dějiny Makedonie* (NLN, Praha 2003), spoluautorem syntézy *Dějiny Srbska* (NLN, Praha 2004), spoluautorem knih *Dějiny Chorvatska* (NLN, Praha 2007), knihy *Mezi Vídní a Cařihradem* (Vyšehrad 2010), *Istorijska na Čečija* (Paradigma, Sofia 2010), *Dějiny Slovinska* (NLN, Praha 2011) a celé řady studií a článků publikovaných v češtině, slovenštině, angličtině, polštině, bulharštině, makedonštině, chorvatštině a maďarštině.

Co Vás přivedlo k zájmu o Balkán?

K zájmu o Balkán mne přivedl nejprve doc. PhDr. Čestmír Amort, DrSc., (1922–2013), který přednášel v sedmdesátých letech na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy externě dějiny Bulharska. Amort byl normalizační historik, skalní věřící komunista (je to jeden z mála skutečně věřících komunistů, které jsem ve svém životě potkal) a lidé, kteří jej znali, na něj většinou nevzpomínají v dobrém. Jeho morální profil

a minulost byly dost problematičké, nejen že se podílel na normalizačních čistkách v akademii věd, ale v jeho životopise se vyskytovala nejasná a temná místa – podle své vlastní verze se zúčastnil komunistického odboje, byl ale také už v šedesátých letech obviňován, že se stal naopak tajným spolupracovníkem gestapa. Po válce měl nepochybně kontakty se sovětskou tajnou službou. Já jej nijak neobhajuji a nechci obhajovat, ale na druhé straně se k němu hlásím jako ke svému učiteli.

Rozhodující pro moje další směřování bylo ale setkání s dnes již také nežijícím Svetomirem Ivančevem, profesorem bohemistiky na sofijské univerzitě sv. Klimenta Ochridského, jinak vynikajícím překladatelem díla Karla Čapka a Jaroslava Haška do bulharštiny. V roce 1978 jsem se s ním seznámil na konferenci ke stému výročí sanstefanského míru a nezávislosti Bulharska, která se tehdy konala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Já jsem tam vystoupil ještě jako student s jedním malým referátem, který se Ivančevovi zalíbil. Nabídl mi, abych přijel do Sofie do doktorandského studia (tehdejší terminologií: do vědecké aspirantury). V roce 1979, když jsem ukončil studium, jsem jeho na-

Jan Rychlík, [https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Rychl%C3%ADk_\(historik\)#/media/File:Jan_Rychl%C3%ADk.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Rychl%C3%ADk_(historik)#/media/File:Jan_Rychl%C3%ADk.jpg)

bídku přijal. Do Bulharska jsem odjel jako soukromá osoba, jako turista – oficiálně by mne tam nikdo nevyšlal. V Sofii jsem se soustředil na studium etnografie a folkloristiky, protože to byl můj diplomní obor: historii jsem studoval jako obor vedlejší.

Kde se na Balkáně cítíte nejlépe a proč?

Osobně se nejlépe cítím v Bulharsku, protože tam jsem vystudoval, tam jsem strávil svoje mládí, mám tam nejvíce přátel, a také asi proto, že z balkánských jazyků mluvím nejlépe právě bulharsky. Ale mám rád Balkán jako celek a vlastně se tam cítím všude dobře. Rád pobývám také v Makedonii, protože tam jsem po Bulharsku strávil nejvíce času a dělal jsem tam rozsáhlé archívni výzkumy.

Co Vás nejvíce překvapilo při cestách po jihovýchodní Evropě?

V jihovýchodní Evropě je pro mne jako pro historika a etnologa nejzajímavější etnická různorodost, prolínání kultur národů a skupin, které jsou autochtonní. Něco podobného ve střední Evropě nenajdeme. Jednotlivé národnosti

enklávy a diaspory si přitom dokázaly zachovat po staletí své vlastní etnické a později národní vědomí, minimálně podléhaly asimilaci. Často k tomu přispěl jejich folklor, především folklorní epika, v níž jsou – samozřejmě ve zkrácené formě – podávány dějiny (o tom je i moje bulharská dizertační práce, která má název „Folklorna i nefolklorna kultura“). Překvapilo mne zároveň, jak na jedné straně dokázali příslušníci různých národností, kultur, náboženského vyznání vedle sebe celkem bez problémů koexistovat po velmi dlouhou dobu, ale současně jak někdy stačí málo, aby se tato celkem pokojná koexistence přeměnila v hlubokou nenávist ústící do krvavých válek. Stačí připomenout balkánské války a obě světové války. V paměti ještě také všichni máme krvavou občanskou válku v bývalé Jugoslávii v devadesátých letech 20. století.

Můžete se podělit o nejsilnější zážitek?

Mým nejsilnějším zážitkem bylo pozorování úplného zatmění slunce na severním černomořském bulharském pobřeží v létě 1999. Já jsem ještě jako chlapec chodil do astronomického kroužku mládeže při Štefánikově hvězdárně v Praze

a v pražském planetáriu nám ukazovali úplně zatmění slunce. Také nám tehdy řekli, že za našeho života nebude z tehdejšího československého území viditelné. Tak jsem se v srpnu 1999 vydal speciálně do Bulharska, abych je viděl. Pás úplného zatmění byl ovšem úzký, musel jsem cestovat téměř až k rumunským hranicím, a to ještě do místa, kde byl špatný přístup – musel jsem si k tomu najmout auto. Ale byl to skutečně zážitek na celý život.

Jaká kniha z jihovýchodní Evropy pro Vás byla v poslední době nejvíce inspirativní, v čem?

Můj přítel a kolega prof. Novica Veljanovski, emeritní ředitel Národního historického ústavu ve Skopji a profesor historie na pedagogické fakultě tamtéž, mně poslal svou novou knihu o problému uprchlíků po občanské válce v Řecku (*Begalskiot aspekt na gradžanskata vojna vo Grcija 1946–1949*). Kniha vyšla minulý rok ve Skopji. Je napsána na základě materiálů, které našel v archívu ministerstva zahraničních věcí v Bělehradě, a obsahuje řadu doposud neznámých dokumentů týkajících se občanské války v Řecku, postoje Jugoslávie a Sovětského svazu a otázky tzv. řeckých dětí. Autor především ukázal na rozdílné postoje etnických Řeků a egejských Makedonců. U nás byl doposud tento problém vidět příliš jednostranně. Lituji, že neumím řecky a nemohu se seznámit i s rozsáhlou řeckou literaturou o občanské válce.

Která osobnost podle Vás buduje pozitivní obraz jihovýchodní Evropy u nás a ve světě? Čím?

Upřímně řečeno: mezi současnými politiky balkánských států takovou osobnost nevidím. Pro českou veřejnost ostatně Balkán dnes není prioritou, mnoho lidí se vůbec neorientuje nejen v balkánské problematice, ale např. ani neví, které jsou nástupnické státy po zaniklé Jugoslávii.

Jaká událost či informace z Balkánu Vás v poslední době nejvíce zaujala? Proč?

Byla to zpráva, že Ana Brnabić byla 29. června 2017 jmenována jako první žena ministerskou předsedkyní Srbska, přičemž prohlásila, že se nehodlá tajit svou sexuální orientaci. Politika byla v Srbsku tradičně mužskou záležitostí a homosexualita je dodnes v srbské společnosti především u starší generace přijímána jako něco ne-normálního. Jmenování Any Brnabić do funkce premiérky bylo přesto společností přijato celkem klidně, což ukazuje, že se srbská společnost výrazně mění.

Co typicky balkánského Vám v Česku nejvíce chybí a proč?

Chybí mně tady především typická a pravá balkánská kuchyně, na níž mám rád především to, že používá mnoho zeleniny. V Praze je sice několik restaurací majících kuchyni jednotlivých balkánských národů, ale až na výjimky jim chybí ty pravé ingredience a zkrátka – většinou to není to pravé.

Představení rozšířeného vydání Dějin Bulharska

http://www.mfa.bg/embassies/uploads/images/1497873849IMG_2.jpg

Průčelí sofijské univerzity

<http://nmd.bg/sofiyski-universitet-sv-kliment-ohridski-praznuva-125-godini-ot-sazdavaneto-si/>

Kdykoliv jedu nějak na Balkán, tak už si předem představuji, co si tam dám k obědu nebo k večeři. Chybí mně také balkánská otevřenost lidí. Mám rád balkánská města, kde lidé večer vyjdou do ulic, baví se, sedí v kavárnách na ulici, nemají problém navazovat kontakty s cizinci. Lidé jsou u nás mnohem uzavřenější.

Kterou osobnost (i historickou) z Balkánu byste rád pozval na kávu nebo pivo a proč?

Rád bych se seznámil s chorvatským historikem a diplomatem Ivo Goldsteinem, jehož *Chorvatské dějiny* (Hrvatska povijest) s velmi vyváženým pohledem na nejnovější dějiny, především na konflikt v bývalé Jugoslávii v devadesátých na mne zanechaly velký dojem. Do značné míry jsem se jimi inspiroval při psaní svých *Dějín Chorvatska* pro Nakladatelství Lidové noviny.

Na čem právě teď pracujete, čemu se momentálně věnujete?

Spolu s kolegy z Ústavu pro balkanistiku s centrem pro trakologii Bulharské akademie věd v Sofii připravujeme druhý díl publikace *Mezi Vídní a Cařihradem* o utváření národních identit a problému nacionalismu balkánských národů. Kniha by měla vyjít v nakladatelství Vyšehrad v Praze v roce 2018. ■